

אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לחינוך

טשטוש גבולות הזמן המוקצה לעבודה ולמשפחה בקרב

מורות בחינוך היסודי בישראל:

גורמיו והשלכותיו.

מעיין מעודה

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בבית הספר

לחינוך של אוניברסיטת בר אילן

2019

רמת גן

תקציר

מחקר זה בוחן את סוגיית טשטוש גבולות הזמן בין הזמן המוקדש לעבודת המורה לבין הזמן המוקדש לטיפול במשפחה ובני ביתה מנקודת ראות המורה. המחקר מבקש להבין את התופעה של חדירות העבודה למשפחתן של המורות בישראל על כל היבטיה ומשמעויותיה לגביהן. נבחנים מאפייני התופעה והשלכותיה על תפקוד המורות בשתי המסגרות והסקטיקות בהן הן נוקטות לאיזון בין צרכי המשפחה והעבודה.

המחקר נערך בשיטה איכותנית באמצעות 36 ראיונות עומק חצי מובנים וניתוח הממצאים התבצע בניתוח אורך ורוחב. 36 המורות נבחרו באופן אקראי מהמגזר היהודי בבתי ספר יסודיים מוכרים רשמיים מכל רחבי מדינת ישראל.

ממצאים :

א. תופעת טשטוש גבולות הזמן בין הזמן המוקצה על ידי המורות לעבודה ולמשפחה היא רחבה וניכרת במחויבות המורות לבצע מטלות עבודה בהיותן בביתהן ועל חשבון פניותן למשפחותיהן. במטלות אלו כלולות בדיקת מבחנים ועבודות, הכנת שיעורים ומתן מענה להורים הפונים אליהן במגוון אמצעי התקשורת.

ב. הגורם המרכזי לטשטוש גבולות הזמן הוא ריבוי משימות הנדרשות להתבצע בו זמנית ובאופן מיידי. מצב זה לא מאפשר למורות לסיים את מטלות בית הספר במסגרת שעות עבודתן הפורמליות ומאלץ אותן לקחת עבודה לביתן בתדירות גבוהה. התעסקות במטלות אלו בביתן באה על חשבון הזמן המוקדש למשפחתן. גורם נוסף המתקשר לקודמו הוא תקופות שנת הלימודים. מורות דיווחו על ריבוי משימות חריג לקראת ימי הורים ותעודות, פעמיים בשנה ואשר אילץ אותן לקחת את עבודתן לביתן. בנוסף, אופי מקצוע ההוראה נתפס בעיני המורות כמקצוע שיש בו ריבוי מטלות תדיר ואין מספיק זמן לבצען בבית הספר. הדבר אמור בכל סוגי תפקידי ההוראה והחינוך, בין אם במורה מקצועית, מחנכת או רכזת. גורם נוסף הוא תנאי העסקת המורות. מורות מדווחות כי תנאי עבודתן מקשים על ביצוע כל משימותיהן בבית הספר. לדוגמה, שעות שהייה לא מנוצלות ביעילות לעבודה אישית של מטלותיהן כגון בדיקת עבודות ומבחנים בשל משימות בית ספריות המתרחשות בשעות אלו ובהן ישיבות וטיפול בבעיות משמעת ובשל חוסר בציוד עבודה בסיסי כדוגמת מחשבים והיעדר סביבת עבודה שקטה. בעקבות כך נאלצות המורות לבצע חלק מהמטלות בביתהן. גורם נוסף הוא מדיניות ודרישות משרד החינוך אשר מעמיסות על המורות מטלות רבות מעבר להוראה

השוטפת כדרישות לביצוע מיפויים, בחינות מיצ"ב (מדדי יעילות וצמיחה בית-ספרית) ופרויקטים שונים ואלה תורמים לעליה בכמות מטלות המורה ומחייבות אותה לקחת את העבודה לביתה. גורם נוסף הוא מנהל בית הספר אשר נתפס בעיני המורות כמי שיכול לווסת את דרישות משרד החינוך ולאפשר להן מעט יותר מרחב זמן לעבודתן בין כותלי בית הספר, אך לא תמיד עושה זאת. גורם נוסף אך פחות מרכזי הוא הקשר עם ההורים אשר נתמך על ידי השימוש בטכנולוגיה תקשורתית מתקדמת והדרישה לזמינות תמידית של המורות.

ג. ההשלכות על איכות חייהן ותפקודן של המורות באות לידי ביטוי ברמת הפרט והכלל בפגיעה במשפחתן בויתור או הימנעות מפעילות משפחתיות, בלקיחת עבודתן הבית ספרית לתוך ביתן באופן פיזי ומנטלי במחשבות, ולעיתים רחוקות בשימוש בהתנהגויות נסיגה כאיכות עבודה ירודה וירידה בביצועי המורה. כמו כן, נצפתה פגיעה בבריאות הפיזית והמנטלית של המורות, אם כי ממצא זה נדרש לבדיקה מחקרית נוספת על מנת לעמוד על קשרי הסיבה והתוצאה שבו.

ד. על מנת לצמצם את היקף התופעה, המורות מצביעות על שלושה גורמים מרכזיים היכולים לסייע בכך (בסדר יורד): משרד החינוך, המנהל והן עצמן. המורות לוקחות על עצמן מקצת האחריות לטשטוש גבולות הזמן בין העבודה למשפחה בתנאי עבודתן הנוכחיים בציינן שהתייעלות בעבודתן עשויה לסייע בכך מעט, אך לא לפתור הבעיה. ניהול יעיל של זמן לא ישנה אמנם מכמות המשימות המוטלת עליהן אך ינמיך מעט את עוצמת טשטוש גבולות הזמן בחייהן בתנאי העבודה הנוכחיים. המורות מציינות שמפתח מרכזי בטיפול בסוגיה הנדונה הוא משרד החינוך שדרישותיו הרבות מובילות לעומס מטלות בלתי סביר ועליו מוטלת החובה הראשונה לצמצמן, בהתאם ליכולת הביצוע של המורות בזמן שהותן במקום עבודתן.